

Original Article

Content Analysis of the Criminality and Victimization of Afghan Immigrants in the Novel "Afghan Keshi" Based on Criminological Doctrines

Ali Molabeigi¹, Seyed Hesamoddin Seyed Esfahani²

ABSTRACT

Migration is a complex and multiple phenomenon that causes various and even contradictory reflections among immigrants. These reflections are best reflected in art and literature. Immigrant identity as a subculture is sometimes perverted or delinquent, which grows on the margins of the two main dominant cultures, the culture of origin and the culture of destination. The novel "Afghani Keshi" is an attempt to understand the life, suffering and love of second and third generation Afghans who have seen nowhere but Iran. Those who consider this as their homeland while being deprived of even the slightest citizenship rights. A review of this novel based on the content analysis method shows that the main character of the story is a young Afghan girl who is at risk of victimization and delinquency. In order to be able to have a position in Iranian society, she hides her true identity, but nevertheless faces many difficulties and problems. Such content makes it possible to study this novel based on the findings of criminology, especially the theories of cultural conflict, zemiology, and daily activities, in order to find out why immigrant people commit crimes and are victimized.

KeyWords: Immigration Literature, Afghani Keshi Novel, Crime and Victimization, Theoretical Criminology, Zemiology

How to Cite: Molabeigi, Ali, Seyed Esfahani, Seyed Hesamoddin, "Content Analysis of the Criminality and Victimization of Afghan Immigrants in the Novel "Afghan Keshi" Based on Criminological Doctrines", Legal Research, Vol. 28, No. 109, 2025, pp:93-114.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2024.230751.2458>

Received: 18/02/2023-Accepted: 03/03/2024

1. PhD Candidate, Faculty of Law & Political Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran

Corresponding Author Email: ali_molabeigi@atu.ac.ir

2. Associate Professor, Faculty of Arts & Social Sciences, University of Moncton, Moncton, Canada

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقاله علمی-پژوهشی

تحلیل محتوای بزهکاری و بزه‌دیدگی مهاجران افغان در رمان «افغان‌کشی» برمبنای
آموزه‌های جرم‌شناسانهعلی مولابیگی^۱، سیدحسام الدین سید اصفهانی^۲

چکیده

مهاجرت پدیده‌ای پیچیده و چندگانه است که موجب بازتاب‌های گوناگونی و حتی متضادی نزد مهاجران می‌شود. این بازتاب‌ها به بهترین نحو در هنر و ادبیات نمود پیدا می‌کند. هویت مهاجر به مثابه خُرده‌فرهنگی گاه کژمدارانه یا بزهکارانه است که در حاشیه دو فرهنگ اصلی حاکم، فرهنگ مبدأ و فرهنگ مقصد، رشد می‌کند. رمان «افغان‌کشی» تلاشی است برای درک زندگی، رنج و عشق افغان‌های نسل دوم و سوم که جز ایران جایی را ندیده‌اند. کسانی که اینجا را وطن خود می‌دانند، درحالی‌که از کوچک‌ترین حقوق شهروندی هم محروم‌اند. بررسی این رمان بر مبنای روش تحلیل محتوا نشان‌دهنده آن است که شخصیت اصلی داستان، دختر جوان افغانی و در معرض خطر بزه‌دیدگی و بزهکاری است. او برای آنکه بتواند در جامعه ایران موقعیتی داشته باشد، هویت اصلی خود را پنهان می‌کند؛ ولی باین‌حال گرفتار بسیاری از سختی‌ها و مشکلات می‌شود. چنین محتوایی موجب می‌شود تا بتوان این رمان را بر مبنای یافته‌های جرم‌شناسی به ویژه نظریه‌های تعارض فرهنگی، آسیب اجتماعی شناسی و فعالیت روزمره مورد مطالعه قرار داد تا به چرایی بزهکاری و بزه‌دیدگی مردم مهاجر رسید.

کلید واژگان: ادبیات مهاجرت، رمان افغان‌کشی، بزهکاری و بزه‌دیدگی، جرم‌شناسی نظری، آسیب اجتماعی شناسی.

استناد به این مقاله: مولابیگی، علی، سید اصفهانی، سید حسام‌الدین، «تحلیل محتوای بزهکاری و بزه‌دیدگی مهاجران افغان در رمان «افغان‌کشی» برمبنای آموزه‌های جرم‌شناسانه»، فصلنامه تحقیقات حقوقی، دوره ۲۸، شماره ۱، فروردین ۱۴۰۴، صص: ۹۳-۱۱۴.

DOI: <https://doi.org/10.48308/jlr.2024.230751.2458>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۹ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۳

۱. دانشجوی دکتری، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران

ایمیل نویسنده مسئول: ali_molabeigi@atu.ac.ir

۲. دانشیار، دانشکده هنر و علوم اجتماعی، دانشگاه مونکتون، مونکتون، کانادا

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

مقدمه

مهاجرت و مهاجر به عنوان مفاهیمی پویا از دیرباز در عرف جوامع به جابه‌جایی انسانی از خاستگاه اصلی به مکانی ناآشنا اطلاق می‌شد. بنا به واژه‌نامه سازمان بین‌المللی مهاجرت (IOM) در سال ۲۰۱۵ میلادی، جابه‌جایی یک شخص و گروهی از اشخاص چه به صورت عبور از مرز بین‌المللی یا در مرزهای داخلی یک کشور را مهاجرت می‌گویند. پویایی جمعیت شامل هر نوع جابه‌جایی انسان‌ها صرف‌نظر از مدت زمان، ساختار و علت‌های ایجاد مهاجرت شامل مهاجرت پناهندگان، آوارگان، مهاجران اقتصادی و اشخاصی که به واسطه سایر اهداف جابه‌جا می‌شوند، می‌شود.^۱ به‌طور عمومی، حقوق بشر پناهجویان در اغلب کشورهای مقصد از نظر ملاحظات مختلفی از جمله تحمیل بار اقتصادی، بروز مسائل اجتماعی و هم‌چنین تعارض‌های فرهنگی تهدید می‌شود. سیاست‌گذاران از یک‌سو با تعهدهای حقوق بشری مواجه‌اند و از سوی دیگر با مخالفت ذی‌نفعان و مطالبه‌گران متعددی در کسوت‌های مختلف اتحادیه‌های کارگری، مدیریت شهری، فعالان اجتماعی و گروه‌های خواهان حفظ اصالت و میراث فرهنگی روبه‌رو می‌شوند. از این‌رو مشارکت مهاجران خارجی در بازار کار، انتساب بزه‌ها و مسائل اجتماعی به آنان و کاهش سرانه‌های عمومی نخستین موضوعاتی‌اند که از سوی ذی‌نفعان بومی برای تأثیر بر سیاست‌گذاران به‌منظور کاهش تعهدات حقوق بشری در قبال پناهجویان در اغلب کشورهای مقصد مطرح می‌شود.^۲

مشهورترین نمونه‌های جهانی چنین مخالفتی با حضور پناهجویان خارجی، مخالفت تفکرات راست افراطی آمریکایی با گسترش حضور پناهجویان اسپانیولی‌زبان است که به صورت احداث دیوار مرزی با مکزیک تبلور یافته است.^۳ یکی دیگر از مهاجرت‌ها که نمود و بازتاب گسترده‌ای به همراه داشته و یکی از بزرگ‌ترین رخداد‌های مهاجرتی در دنیای معاصر را رقم زده، مهاجرت مردم افغانستان است. مردم افغانستان در پی اشغال این کشور توسط نیروهای کمونیستی شوروی سابق از سال ۱۳۵۸ شروع به مهاجرت کردند. بخشی از این مهاجران در پاکستان و در اردوگاه‌هایی که به کمک سازمان ملل اداره می‌شد، استقرار یافتند؛ اما بخش بزرگ‌تری از آنان بین یک تا سه میلیون افغانی، در سال‌های مختلف و به دلایل گوناگون، همانند حضور طالبان و حمله آمریکا به این کشور که موجب ناامنی شده به شهرها و روستاهای ایران مهاجرت کرده‌اند.^۴ چنین موضوعی گاه موجب کاهش ضریب امنیت شغلی نیروهای داخلی، افزایش بیکاری، تغییر فرهنگ کار، افزایش میزان بزه‌کاری و بزه‌دیدگی، گسترش فقر و فاصله طبقاتی، خروج سالانه‌ی میلیون‌ها دلار ارز توسط مهاجران غیرقانونی افغان از کشور و افزایش ازدواج‌های غیررسمی و غیرقانونی مهاجران با مردم بومی شده است.^۵ در نتیجه چنین

^۱. International organization for migration, 2019/01/09, Available at: www.iomtehran.net

^۲. باقری، شهلا و منصوره افقهی، «سیاست فرهنگی و حقوق بشر مهاجران افغانستانی در ایران»، *دو فصلنامه مطالعات جمعیتی*، دوره ۶، شماره ۱، ۱۳۹۹، ص ۱۹۶.

^۳. خبرگزاری مهر، «پروژه ساخت ۲۴۰ مایل از دیوار مرزی مکزیک تکمیل شد»، ۱۳۹۹.

^۴. نصر اصفهانی، آرش، *در خانه برادر، پناهندگان افغانستانی در ایران*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۷، ص ۸۴ البته برخی از پژوهش‌ها عامل مهاجرت مردم افغانستان را در فشار جمعیتی، خشک‌سالی، قحطی، تعارضات قومی، جنگ‌های داخلی، ناامنی، فقدان زیرساخت‌ها و... عنوان کرده‌اند. در این خصوص ر.ک به: جان‌زاده، علیرضا، «عوامل اثرگذار بر مهاجرت افغان‌ها به ایران»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۵۰، شماره ۴، ۱۳۹۹، صص ۱۰۷۰ - ۱۰۷۱.

^۵. شاطریان، محسن و محمود گنجی‌پور، «تأثیر مهاجرت افغان‌ها بر شرایط اجتماعی و اقتصادی شهر کاشان»، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۱، شماره ۳، ۱۳۸۹، ص ۸۵ باید یادآور شد که پیامدهای زبان‌بار ناشی از مهاجرت تنها برای کشور مقصد نبوده، بلکه پناهندگان نیز با آسیب‌های متعدد روبه‌رو می‌شوند. برخی از آمارها نشان‌دهنده آن است که از سال ۲۰۱۶ تاکنون زنان و کودکان، سهم بیش از ۶۰ درصدی در پناهندگی را به خود اختصاص داده‌اند. چنین موضوعی آنها را در معرض انواع خشونت و سوءاستفاده شدن قرار می‌دهد. در این باب ر.ک به: Muiznieks, Nils. "The Commissioner's Human Rights comments- 'Human Rights of Refugee and Migrant Women and Girls Need to be Better Protected'", 07/03/2016, Available at: <https://www.coe.int/nn/web/commissioner/-/human-rights-of-refugee-and-migrant-women-and-girlsneed-to-be-betterprotected?desktop=false> (Last Visited: 2017/12/20), P 1.

پیامدهایی و با وجود اشتراک‌های فرهنگی بسیار میان مردم دو کشور، گاه شاهد رفتارهای تبعیض‌آمیز و غیرانسانی توسط مردم و حکومت نسبت به مهاجران نسل اول و دوم افغانی هستیم که آنها را در معرض پیامدهای مختلف فرهنگی به‌ویژه بی‌هویتی قرار می‌دهد و مهاجران را به سمت بزهکاری و بزه‌دیدگی سوق می‌دهد.

چنین موضوعی درون‌مایه آثار متعدد ادبی در حوزه ادبیات مهاجرت شده است؛ به‌ویژه توسط نویسندگان افغانستانی همانند خالد حسینی و گاه توسط برخی نویسندگان ایرانی همانند محمدرضا ذوالعلی که دغدغه‌های انسانی و حقوق بشری دارند. از جمله مهم‌ترین موضوعاتی که در چنین آثاری نمود یافته است، می‌توان به نوستالژی، غم غربت، تقابل خود و دیگری، بحران هویت، گسست فرهنگی، گاه تغییر نژادی و... اشاره و تأکید کرد.^۱ به نظر می‌رسد، دلیل این اهمیت آن باشد که هیچ‌چیز بهتر از ادبیات نمی‌تواند تفاوت‌های قومی و فرهنگی را نشان دهد و به انسان‌ها بیاموزد که چه هستند و چگونه رفتار می‌کنند.^۲ علاوه بر این موارد می‌توان گفت، بیشتر این آثار از یک‌سو به کودکان و زنان آسیب‌پذیر، آسیب‌های متعدد اجتماعی، بزهکاری‌ها و بزه‌دیدگی‌ها توجه کرده و از سوی دیگر نویسندگان ضمن نگاهی علت‌شناسانه و واقع‌گرا همانند جرم‌شناسی سعی در تبیین این موارد از نظرگاه جامعه‌شناسانه، روان‌شناسانه و انسان‌گرایانه داشته‌اند. از این‌رو بر مبنای دلایل گفته‌شده، بسیاری از این آثار به ویژه رمان افغان‌کشی، اثر محمدرضا ذوالعلی، قابل بررسی بر مبنای یافته‌های جرم‌شناسانه‌اند. ولی با این حال در پژوهش‌های صورت‌گرفته پیشین، از یک‌سو پژوهش‌هایی که در حوزه ادبیات بودند، توجه چندانی به مسئله مهاجران و پناهندگان از منظر علت‌شناسی نداشته^۳ و از سوی دیگر در پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه جرم‌شناسی ادبی نیز هیچ‌گونه توجهی به صورت توأمان به مقوله‌های فرهنگ، مهاجران، بزه و چرایی رخ دادن آن نداشته‌اند.^۴ بنابراین پژوهش پیش‌رو در دو بخش با روش تحلیل محتوا^۵ می‌کوشد، رمان افغان‌کشی را مورد بررسی جرم‌شناسانه قرار دهد. در بخش اول مقاله، ضمن تشریح مختصر این رمان به میزان بزهکاری‌های موجود در این داستان و بازیگران جنایی توجه می‌شود. همچنین در بخش دوم مقاله، بزهکاری‌ها و بزه‌دیدگی‌های رخ داده را بر مبنای نظریه‌های تعارض فرهنگی، فعالیت روزمره و آسیب اجتماعی شناسی مورد تبیین نظری قرار خواهیم داد.

۱. تحلیل بزه‌های موجود در داستان با نگاهی بر بازیگران جنایی

رمان افغان‌کشی، نوشته محمدرضا ذوالعلی،^۶ در سال ۱۳۹۴ توسط نشر پیدایش در هفت بخش و ۳۲۷ صفحه به چاپ

۱. موسوی، ام‌فروه و مریم حسینی، «فضای پسااستعماری در ادبیات مهاجرت افغانستان؛ نمونه موردی: رمان سبز، سرخ و آبی از عارف فرمان»، فصلنامه ادبیات پارسی معاصر، دوره ۱۰، شماره ۲، ۱۳۹۹، ص ۴۰۳.

۲. وارگاس یوسا، ماریو، *چرا ادبیات؟*، تهران: لوح فکر، چاپ دوم، ۱۴۰۰، ص ۱۰.

۳. در این زمینه می‌توان به پژوهش‌های صورت‌گرفته همانند (عباسی، خراسانی و حیدری، ۱۳۹۹؛ موسوی و حسینی، ۱۳۹۹) اشاره کرد که هیچ‌یک از نگاه جرم‌شناسانه و آسیب اجتماعی‌شناسانه به مقوله مهاجرت و فرهنگ توجه نکرده‌اند.

۴. در این زمینه می‌توان به پژوهش‌های صورت‌گرفته در حوزه سیاست جنایی ادبی (رستمی، مؤذن‌زادگان و مولایی، ۱۳۹۹؛ رستمی و جعفریان، ۱۳۹۷ و دیرباز، ۱۴۰۰)، جرم‌شناسی ادبی (رستمی و مولایی، ۱۳۹۶؛ رستمی و مولایی، ۱۳۹۷) و بزه‌دیدگی‌شناسی ادبی (رستمی و مولایی، ۱۳۹۹؛ رایجیان و مولایی، ۱۴۰۰) اشاره کرد که هیچ‌یک به مقوله فرهنگ و مهاجرت توجه نکرده‌اند.

۵. تحلیل محتوا از روش‌های عمده مشاهده اسنادی است که به‌وسیله آن می‌توان متون، اسناد و مدارک و در واقع هر نوع سند ثبت شده را مورد ارزیابی و تحلیل منظم و دقیق از منظر کمی (ارقام) و کیفی (مفاهیم محتوایی) قرار داد. پژوهشگران، تحلیل محتوا را به منزله روشی انعطاف‌پذیر برای تحلیل داده‌ها می‌دانند. در این باب نک به: قائدی، محمدرضا و علیرضا گلشنی، «روش تحلیل محتوا، از کمی‌گرایی تا کیفی‌گرایی»، نشریه روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۳۹۵، ص ۵۸.

۶. محمدرضا ذوالعلی متولد ۱۳۵۳ و نویسنده کرمانی است. از وی علاوه بر این کتاب *بلوار پارادیس* به انتشار درآمده است. او در آثار خود سعی در توجه به مضامین اجتماعی به‌ویژه در حوزه مهاجرین افغانستانی داشته و آنها را با دیدی آسیب‌شناختی مورد تحلیل و واکاوی قرار می‌دهد. برای اطلاعات بیشتر در این باب، ر.ک به: ذوالعلی، محمدرضا، «تجربه نوشتن رمانی درباره مهاجران افغانستانی»، *مجله جنگ هنر مس*، ۱۳۹۹، ص ۱۷۶. او جایزه بخش مهرگان ادب در حوزه رمان را به‌دلیل نگارش رمان افغان‌کشی به دست آورده است.

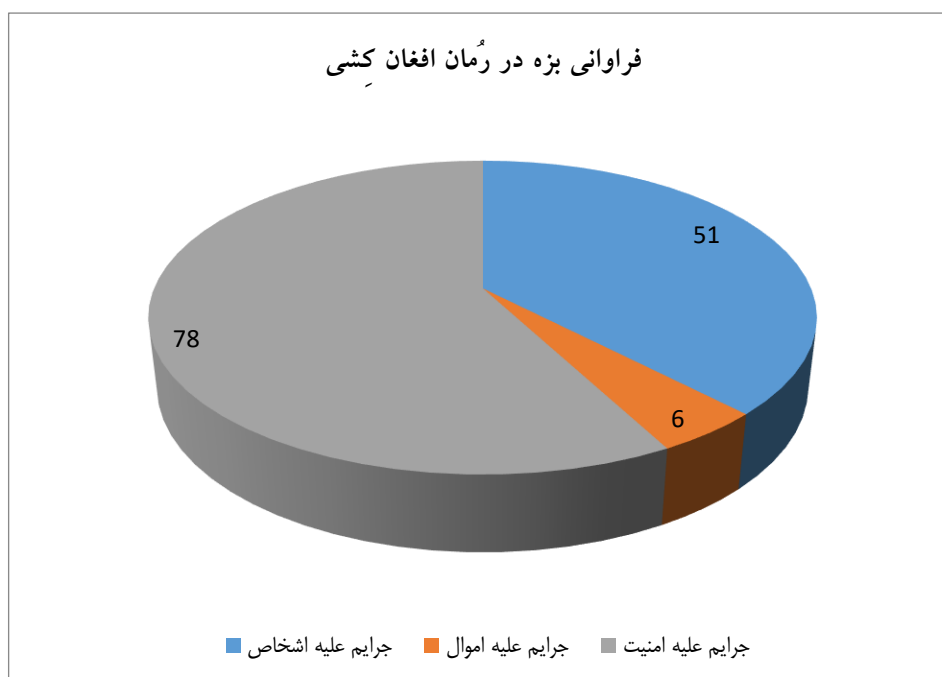
رسیده است. این رمان داستان رسول، مرد جوانی، را روایت می‌کند که زنش بدون هیچ دلیل خاصی مهریه‌اش را به اجرا گذاشته است. او مدتی را به همین منظور در زندان بوده و در نهایت با فروش خانه پدری و پرداخت مهریه آزاد می‌شود. رسول به علت سابقه زندان شغل خود را از دست می‌دهد و در یک تاکسی تلفنی مشغول به کار می‌شود. فیروزه شخصیت دیگر داستان، از مهاجران نسل دوم افغانستانی بوده که در ایران متولد شده است. او به دلیل آنکه بتواند در جامعه با هویت ایرانی شناخته شود، هویت اصلی خود را پنهان و تخریب نموده و گاه به منظور پذیرش در فرهنگ جدید به رفتارهای آسیب‌زا و متفاوت با فرهنگ سنتی مردم افغانستان می‌پردازد. هنگامی که جامعه مقصد از پذیرش فیروزه امتناع می‌کند، خانواده او را مجبور به ازدواج با پسرعموی خود که ساکن افغانستان بوده می‌کنند. از این رو او به همراه مادرش مسافر رسول می‌شوند تا آنها را به زاهدان ببرد و فیروزه از آنجا به افغانستان برود. از آنجا که فیروزه تحت هیچ شرایطی حاضر به رفتن به افغانستان نبوده و تنها راه پذیرفتن خود توسط جامعه مقصد را نیز ازدواج با یک مرد ایرانی می‌داند، با شخصیتی به نام مرتضی آشنا شده و به خاطر همین موضوع بدون اطلاع مادر دوباره با رسول به کرمان برمی‌گردد. او در مسیر بازگشت رسول را سردرگم و در شهرستان بم با مرتضی فرار می‌کند؛ اما به سرعت متوجه اشتباه خود و هدف سوء مرتضی و دوستش می‌گردد و از ماشین خود را به بیرون پرت می‌کند. در این حین رسول با توجه به راهنمایی‌های شخصی به نام مهتاب که تنها گذاشتن دخترک در شهر غریب را خلاف جوان‌مردی و اخلاق دانسته، فیروزه را دوباره برای برگرداندن به کرمان می‌پذیرد. با وجود این در راه بازگشت به کرمان آنها با قاچاق‌چینی که افغان‌ها را به طور غیرقانونی جابه‌جا می‌کنند روبه‌رو شده و رسول در راه دفاع از فیروزه با چاقو زخمی می‌شود. رسول بعد از بهبودی نسبی، به همراه فیروزه و مهتاب به سوی کرمان رفته تا از یک سو برای معالجه کامل او را به بیمارستان رسانده، از سوی دیگر فیروزه را به خانه‌شان برسانند. در بخش آخر کتاب با عنوان «خانه»، شاهد گفت‌وگوی میان فیروزه و مهتاب هستیم. فیروزه در این گفت‌وگوها به مشکلاتی که مهاجران افغان در ایران با آن روبه‌رو بوده و حتی گاه آنها را از کوچک‌ترین حقوق انسانی محروم می‌کند، اشاره و از آن انتقاد می‌کند. همچنین مهتاب نیز ضمن همدردی با او، سعی در نقد طرز فکر فیروزه که مبتنی بر قربانی شدن صرف بوده دارد، تا او را با طرز فکر صحیح‌تر آشنا کند. همان‌طور که از محتوای کتاب برمی‌آید، داستان مملو از بزه، بزه‌کار و بزه‌دیده بوده که در این بخش به تحلیل آنها می‌پردازیم.

۱.۱. بزه‌ها؛ عنصری فعال در داستان

بزهکاری اقدام به عملی برخلاف موازین، مقررات و معیارهای فرهنگی یک جامعه بوده و به معنای طیف وسیعی از رفتارهای مخالف ارزش‌های یک جامعه تلقی می‌شود.^۱ بزه نمایان‌گر دیدگاه اجتماع به رفتارهای هنجارشکنی است که اعمال مورد تنفر جامعه را در قالب اصل قانونی بودن جرم، تحت عنوان‌های علیه تمامیت جسمانی و معنوی، اموال و مالکیت و امنیت و آسایش عمومی به تصویر می‌کشد.^۲ نویسنده در رمان افغان‌کشی به بزه‌های متعددی توجه کرده است؛ به‌گونه‌ای که انواع متعدد بزه‌ها در جامعه کرمان و زاهدان را با نگاهی واقع‌گرایانه و علت‌شناسانه مورد اشاره و بررسی قرار می‌دهد. نمودار زیر میزان فراوانی این بزه‌ها را در داستان نشان می‌دهد.

۱. مبارکی، محمد، علیرضا افشانی و سهیلا کردعلیوند، «تحلیل رابطه بین تعهد اجتماعی و بزهکاری: مطالعه مقایسه‌ای میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرهای خرم‌آباد و یزد»، *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، دوره ۱۲، شماره ۲، ۱۳۹۷، ص ۱۱۵.

۲. محضری، فرانک، بتول پاکزاد، حسن عالی‌پور و مجتبی فرح‌بخش، «رویارویی با بزهکاری مهاجران در سیاست کیفری ایران؛ داشته‌ها و بایسته‌ها»، *دوفصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی*، دوره ۱۴، شماره ۲۹، ۱۴۰۱، ص ۲۷۹.

نمودار شماره ۱. فراوانی بزه در رمان افغان‌کشی

مطابق نمودار بالا مشخص می‌شود که توجه نویسنده بیش از همه بر بزه‌های علیه اشخاص و علیه امنیت بوده است؛ به‌گونه‌ای که از صد درصد بزه‌های داستان، ۹۵.۵ درصد آنها محدود به این دو حوزه می‌شود.^۱ از این رو در این گفتار توجه خود را به بررسی تحلیلی این دو حوزه قرار می‌دهیم.

۱.۱.۱. بزه‌های علیه اشخاص

در حوزه بزه‌های علیه اشخاص نویسنده تأکید خود را روی بزه‌های توهین و افترای کلامی (۳۸ مورد)، خشونت به‌ویژه جنسی (۱۷ مورد) و گاه جسمی (۱۳ مورد) قرار داده است.

آدم‌ربایی	بزه‌های جنسی	توهین	ضرب و جرح	تهدید	قتل
۴	۱۷	۳۸	۱۳	۴	۲

جدول شماره ۱. فراوانی بزه‌های علیه اشخاص

مطابق جدول ۱، بیش از همه توهین در داستان نمود داشته و شاهد این مدعا، این بخش از داستان می‌تواند باشد: «دخترها بدون توجه به او، صورت و سر همدیگر را چنگ می‌زدند و فحش می‌دادند... ای قدم‌نحس، ای افغان...»^۲ حتی این‌گونه توهین‌های نژادی توأم با تحقیر گاه توسط پناهندگان افغانی نسبت به هم‌نوع‌های خود نیز صورت می‌گیرد: «فیروزه می‌لرزید. چشم‌هایش داشت از حدقه بیرون می‌زد. پول پاره شد. نصف بیشترش دست پیرزن ماند و بقیه توی

^۱ در این فصل با توجه به عدم توجه کافی به بزه‌های علیه اموال و مالکیت و محدود بودن چنین بزه‌هایی (کلاهبرداری یک مورد و سرقت ۵ مورد) در داستان، از تحلیل آنها صرف‌نظر می‌کنیم. از نگاه واقع‌گرایانه این بی‌توجهی می‌تواند جنبه انتقادی داشته و از رئالیستی بودن موضوع بکاهد؛ زیرا میزان فراوانی بزه‌های علیه اموال به‌ویژه سرقت، مطابق برخی آمارها در استان کرمان بسیار بالا است. در این باب، رک به: خبرگزاری ایرنا، «بیشترین پرونده های کیفری و حقوقی از زبان رئیس کل دادگستری کرمان»، ۱۳۹۳.

^۲ ذوالعلی، محمدرضا، *افغانی‌کشی*، تهران: پیدایش، چاپ اول، ۱۳۹۴، صص ۲۷۹ - ۲۸۱.

دست فیروزه. فیروزه پول را پرت کرد توی صورت پیرزن. خوبت شد! کثافت. کثافت افغانی. آشغال. افغانی کثافت...»^۱ به نظر می‌رسد، دلیل بالا بودن توهین در داستان، نگاه بالا به پایین مردم ایران باشد. دلیل رخ دادن آن توسط خود مردم افغان نیز آن است که بخشی از این قشر، علت اصلی مشکلات خود را در نوع نژادشان می‌دانند و از این رو از آن بیزارند. از دیگر بزه‌های علیه اشخاص که در داستان نمود فراوانی دارد، بزه جنسی است. برای مثال در بخشی از داستان چنین می‌خوانیم: «روز اول دم در زندان از ماشین ون پیاده‌مان کردن... سه تا پسر جوون هم... یکی‌شان را با همان دختره گرفته بودند. رابطه نامشروع بود»^۲. دلیل بالا بودن این بزه نیز فرصت مناسبی است که فضای قاچاق غیرقانونی مهاجران برای بزه‌کاران آماده فراهم می‌کند. شاهد چنین ادعایی در داستان، این گفتار کارگر رستوران سرراهی است: «نترس بچه! گور بابای همه‌شون کردن. مسافر قاچاق صاحب نداره... می‌گم بمون این جا بگو چشم... حالی هم می‌کنی»^۳. داستان در مرتبه سوم، تأکید خود را بر ضرب و جرح قرار داده است. شاهد چنین ادعایی این بخش از داستان است: «اکثرون هم که معتاد... حال دعوا نداشتند. دعواشون بیشتر مضحک بود تا دعوای واقعی. جدی‌ترین دعوایی که دیدم، بین دو گروه بود. بچه‌های جیرفت و بچه‌های یک ده...»^۴. دلیل بالا بودن این موضوع از بُعد جرم‌شناسی می‌تواند فضای جغرافیایی حاکم بر داستان باشد؛ زیرا داستان در جنوب ایران و در فضای گرمسیر رخ می‌دهد و مطابق دیدگاه برخی جرم‌شناسان همانند کتله و گری، بزه علیه اشخاص همانند ضرب و جرح در چنین مناطقی بیشتر است.^۵

۱.۱.۲. بزه‌های علیه امنیت و آسایش عمومی

در بُعد بزه‌های علیه امنیت و آسایش عمومی نیز رُمان تأکید خود را بیشتر بر بزه قاچاق مواد مخدر (۲۷ مورد) و قاچاق انسان (۱۹ مورد) قرار داده است.

قاچاق انسان	جرایم مواد مخدر (قاچاق و اعتیاد)	حیوان آزاری	جرم سیاسی
۱۹	۲۷	۴	۱

جدول شماره ۲. بزه‌های علیه امنیت و آسایش عمومی

با توجه به جدول بالا این دو موضوع یکی از محورهای اصلی رُمان به حساب می‌آید که به نظر می‌رسد، رویکرد واقع‌گرایانه داشته باشد. دلیل این مدعا آن است که از یک سو موقعیت مکانی داستان، استان‌های کرمان و سیستان و بلوچستان را روایت می‌کند. این دو استان در دنیای واقعی نیز با توجه به نزدیکی‌شان با کشور افغانستان، به‌عنوان اصلی‌ترین تولیدکننده مواد مخدر سنتی، با بالا بودن پرونده‌های مربوط به مواد مخدر روبه‌رو هستند. از سوی دیگر، دلیل بالا بودن قاچاق غیرقانونی انسان در داستان نیز مطابق با سختگیری‌های صورت‌گرفته به‌ویژه در دوره دولت نهم و دهم در خصوص ورود افغان‌ها به ایران بوده و مبتنی بر واقعیت است. از باب نمونه می‌توان درباره قاچاق مواد مخدر به این شاهد مثال در داستان اشاره کرد: «داخل زندان از روی قیافه آدم‌ها می‌شد جرمشان را حدس زد. قاچاقچی‌ها سرشان را بالا می‌گرفتند. یک‌جور

۱. همان، ص ۱۴۲.

۲. همان، صص ۲۰۱ - ۲۰۲.

۳. همان، ص ۶۶.

۴. همان، ص ۲۰۵.

۵. نجفی ابرنآبادی، علی‌حسین، *تقریرات جامعه‌شناسی جنایی*، به کوشش دکتر مهدی صبوری‌پور، ۱۳۹۱، ص ۲۱.

پرستیژی برای خودشان قائل بودند. آنجا قاچاق را یک نوع شغل به حساب می‌آوردند. توی جرمشان غلو می‌کردند. یک کیلو تریاک توی پرونده را ۵۰ کیلو لاف می‌زدند. محکومان مواد مخدری را که جرم‌های سنگین داشتند، سردار صدا می‌زدند.^۱ استفاده نویسنده از عبارت «یک نوع شغل به حساب می‌آوردند» و «یک کیلو تریاک توی پرونده را ۵۰ کیلو لاف می‌زدند»، نشان از به عادت بودن جرم قاچاق مواد مخدر داشته و از سوی دیگر نیز لاف زدن در میزان قاچاق مواد مخدر نشان از گستردگی این بزه دارد، که این موضوع موجب می‌شود که بزهکاران خرد مواد مخدر نیز برای حفظ شأن و منزلت خود دست به اغراق بزنند. همچنین در عبارت «محکومان مواد مخدری را که جرم‌های سنگین داشتند، سردار صدا می‌زدند»، استفاده از واژه سردار می‌تواند دلالت بر جایگاه و منزلت زندانیان مواد مخدر نسبت به سایر زندانیان در زندان را برساند.

در حوزه قاچاق انسان، داستان به حرفه افغان‌کشی اشاره دارد. مراد نویسنده از این اصطلاح، جابه‌جایی غیرقانونی افغانی‌های تازه وارد شده به کشور است. نمونه چنین موضوعی را در این بخش از داستان می‌توان دید: «یکی از پسرخاله‌ها توی همین راه کشته شد. توی صندوق عقب ماشین بودن توی جاده. از بم به این طرف، تصادف کردند».^۲ یا در جای دیگر فیروزه چنین می‌گوید: «وقتی اتوبوس اردوگاه نیومد خیلی خوشحال شدم. فکر کردم دیگه تا چند ماه راحت شدم، اما نامزدم گفت: خودمو برسونم زاهدان اون جا یکی رو می‌فرسته دنبالم تا قاچاقی ببرتم پاکستان».^۳ استفاده نویسنده از عبارت‌های «توی همین راه کشته شد» و «یکی رو می‌فرسته دنبالم تا قاچاقی ببرتم پاکستان»، دلالت بر گستردگی این موضوع در موقعیت مکانی داستان دارد؛ زیرا به‌ویژه عبارت «توی همین راه» به‌صورت غیرمستقیم کنایه و دلالت بر وجود چنین راه و روشی دارد. علت گستردگی این موضوع در داستان نیز سود بالای آن است. در بخشی از داستان به رسول پیشنهاد انجام چنین بزه‌ای را می‌دهند؛ زیرا «چرا خالی برمی‌گردی؟ می‌خوای برات چندتا مسافر جور کنم؟ نفری ۴۰۰ می‌دن... ایرانی که پول نمی‌ده. بگو با اتوبوس بره، افغانی طلاست».^۴ کلمه طلا دلالت بر سودآوری بالای این بزه دارد.

۱.۲. بازیگران جنایی؛ شخصیت‌های پویای داستان

مهاجرت که همچون سایر پدیده‌های اجتماعی مرتبط با انسان و تعاملات انسانی است، در جامعه بشری معاصر دارای پیامدهایی است. یکی از آثار و پیامدهای خاص آن ارتکاب بزه و ایجاد اختلال و شکاف در حوزه‌های امنیت سرزمینی و فرهنگ ملی کشور مقصد است. از این‌رو حضور مهاجران در کشور پذیرنده همچنان که فرصت‌های مناسبی را فراروی مهاجران قرار می‌دهد، با توجه به سیاست‌های اتخاذی می‌تواند تهدید جدی نیز تلقی شود و موجب افزایش بزهکاری و بزه‌دیدگی را در جامعه مقصد فراهم آورد. باوجود این، در ایران از میزان دقیق بزهکاری و بزه‌دیدگی مهاجران اطلاع دقیقی وجود ندارد، زیرا از یک‌سو وجود مهاجران غیرقانونی که هویتشان در جایی ثبت نشده، مانع از شناسایی بزهکاری آنها شده و از سوی دیگر ترس از عودت شدن به کشورشان یا برخورد تبعیض‌آمیز ضابطان و مقامات قضایی مانع از گزارش بزه‌دیدگی‌شان می‌شود. این موضوع در حوزه بزه‌دیدگی موجب ایجاد گونه‌ای خاص به‌عنوان بزه‌دیدگی بیگانه شده است.

۱. همان، ص ۳۰.

۲. همان، ص ۱۸.

۳. همان.

۴. همان، صص ۱۸۰ - ۱۸۱.

مراد از بزه‌دیده بیگانه یا مهاجر، بزه‌دیده‌ای است که به واسطه تبعه بیگانه بودن یا بی‌تابعیتی، تحت تأثیر عوامل بزه‌دیده‌زا قرار می‌گیرد و قربانی بزه می‌شود.^۱ بنابراین یکی از راه‌های کاهش بزهکاری و بزه‌دیدگی مهاجران آن است که رویکردهای حمایتی و باز اجتماعی شدن مهاجر با اجتماع میزبان جدی گرفته شود.^۲ داستان افغان‌کشی هم به بزهکاری و هم به بزه‌دیدگی مهاجران افغانستانی در ایران توجه کرده است که جدول زیر آن را نشان می‌دهد.

بزه‌دیده				بزهکار			
مهاجر افغانی		ایرانی		مهاجر افغانی		ایرانی	
مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
۴۲	۴	۲	۱۴	۱۸	۳	۱۰	۵۲
۶۷.۷۴٪	۶.۴۵٪	۳.۲۲٪	۲۲.۵۸٪	۲۱.۶۸٪	۳.۶۱٪	۱۲.۰۴٪	۶۲.۶۵٪

جدول شماره ۳. میزان بزهکار و بزه‌دیده داستان

از منظر تحلیلی، جدول بالا نشان‌دهنده آن است که از یک‌سو در حوزه بزهکاری، مردان ایرانی بیشتر از زنان مرتکب بزه شده و در حوزه مهاجران نیز زنان عکس مردان بیشتر بزهکار شده‌اند. از سوی دیگر در حوزه بزه‌دیدگی نیز، بزه‌دیدگان داستان، بیشتر مهاجران زن افغان بوده‌اند. در بزه‌دیدگان ایرانی نیز نسبت مردان بیش از زنان است. در بُعد بزهکاری علت بالا بودن بزهکاری مردان ایرانی نقش بالای آنان در بزه قاچاق مواد مخدر، قاچاق انسان و اعمال منافی عفت بوده که دو مورد اول با انگیزه مالی و نگاه شغل‌محور این بزه در مردان و مورد آخر بر مبنای غریزه جنسی و طمع مناسب بودن زنان برای آنان است. در حوزه بزهکاری مهاجران افغانی، تأکید نویسندگان بیشتر بر زنان بزهکار بوده که شاید دلیل این موضوع از یک‌سو آن باشد که یکی از شخصیت‌های اصلی داستان، فیروزه، مهاجر بوده و از سوی دیگر بزه توهین بیشتر توسط این گروه نسبت به هم‌نوعان خود یا ایرانیان استفاده شده است. از بُعد بزه‌دیدگی نیز علت بالا بودن بزه‌دیدگی زنان افغان، نگاه فمینیستی نویسندگان و از سوی دیگر نشان دادن آسیب‌های وارد به این بزه‌دیدگان در هنگام ورود غیرقانونی به ایران و نحوه برخورد بالا به پایین مردم نسبت به آنان است. در حوزه مردان ایرانی نیز علت بالا بودن بزه‌دیدگی آنان نسبت به زنان، آن است که این گروه بیشتر در معرض بزه‌دیده شدن توهین در داستان قرار گرفته‌اند.

۲. نگاهی علت‌شناسانه بر بزهکاری و بزه‌دیدگی موجود در داستان

علت‌شناسی یا سبب‌شناسی را می‌توان هدف نظری جرم‌شناسی دانست. این هدف در گرو شناخت رفتار مجرمانه است. رفتار مجرمانه، هم به شناخت جرم به مثابه موضوع جرم‌شناسی بستگی داشته و هم در گرو شناخت شخصی است که این رفتار از او سر می‌زند.^۳ البته باید توجه کرد که برخی از نظریه‌های جرم‌شناسی بزه‌دیده را نیز به‌عنوان عاملی در

۱. مک دونالد، ویلیام اف، *بزه‌دیدگی مهاجران*، ترجمه: فرهاد شاهیده و دیگران، تهران: مجد، چاپ اول، ۱۳۹۸، ص ۹.

۲. غلامی، حسین و محسن بیات، «تحلیل جرم‌شناختی بزه‌دیدگی بیگانگان»، *دوفصلنامه پژوهشنامه حقوق کیفری*، دوره ۶، شماره ۱، ۱۳۹۴، ص ۱۹۹.

۳. رایجیان اصلی، مهرداد، *کلیات جرم‌شناسی*، تهران: نگاه معاصر، ۱۴۰۱، ص ۸۵.

جهت ایجاد بزه مورد مطالعه قرار می‌دهند.^۱ از این رو در این بخش از نظریه‌های تعارض فرهنگی، آسیب اجتماعی‌شناسی و فعالیت روزمره به‌منظور تحلیل چرایی رخ دادن بزهکاری و بزه‌دیدگی در رُمان افغان‌کشی استفاده می‌شود.

۲.۱. خوانش بی‌هویتی مهاجران نسل دوم و سوم بر مبنای نظریه تعارض فرهنگی

در جرم‌شناسی به نظر می‌رسد ابتدا دورکیم با استفاده از مفهوم مدرن‌گری، رابطه میان رفتارهای اجتماعی و فرهنگی جامعه با بزهکاری را تبیین کرده است. بدین‌سان در جرم‌شناسی دورکیمی این تحلیل، که شکل بزهکاری در جامعه سنتی (مکانیکی) و مدرن (ارگانیکی) تفاوت دارد، می‌توانست ارتباط نامستقیم پدیده‌های مهاجرت و بزهکاری را بازتاب دهد.^۲ با این حال، پژوهشگران مکتب شیکاگو نخستین کسانی بودند که بعد از دورکیم به رابطه میان مهاجرت و بزهکاری توجه کردند. آنها بر مبنای اینکه شهر شیکاگو در نتیجه مهاجرت از یک محل کوچک زندگی به شهری پرجمعیت تبدیل شده و موجب افزایش تقاضای مسکن، بهداشت تا بی‌خانمانی، افزایش بزهکاری و ولگردی شده، به موضوع نگرستند.^۳ از این رو آنها تحلیل چرایی ارتکاب بزه توسط مهاجران را مطالعه و دلیل اصلی آن را از هم‌گسیختگی اجتماعی عنوان کردند. این‌گونه نگاه تا زمان ویرث و سلین^۴ در باب بزهکاری مهاجران ادامه داشته تا اینکه آنها در تحلیل خود به تفاوت‌های فرهنگی توجه کردند.^۵ سلین بر شیوه‌ای متمرکز شد که براساس آن ماهیت محله‌ها یا جوامع محلی می‌تواند به توسعه نگرش‌های اجتماعی منجر شود که با قوانین و هنجارهای قانونی در تضاد است.^۶ از نظر سلین، جرم نتیجه شکی است که در یک جامعه بین هنجارها و رفتارهای مختلف ایجاد می‌شود.^۷ این شک از نظر سلین در جامعه آمریکا، که با مهاجرت فراوان روبه‌رو بوده، نمود بیشتری دارد. با این حال، برای تشریح پدیده مجرمانه، این تعارض فرهنگی باید به همراه عوامل اجتماعی و اقتصادی در نظر گرفته شوند. از نظر سلین، تعارض فرهنگی در خصوص هنجارهای رفتاری، هم در سطح کلان که در نتیجه اختلافات مرزی، گسترش سرزمینی و مهاجرت رخ داده و هم در سطح خرد جامعه که در نتیجه توسعه فرهنگ و ایجاد خرد فرهنگ‌ها بوده، واقع می‌شود.^۸

ویرث نیز پژوهش خود را با این فرض آغاز کرده است که مهاجران نسل اول (متولد در خارج از کشور) از نظر نرخ بزهکاری ثبت شده با جمعیت بومی آمریکا یکسان‌اند؛ اما آنچه بزهکاری آنها را از مردم آمریکا جدا می‌کند، ماهیت بزه‌های ارتكابی بوده که با خاستگاه فرهنگی اولیه‌شان تطابق دارد. او در فرض دوم خود به بررسی نرخ و ماهیت بزهکاری مهاجران نسل دوم می‌پردازد و ضمن بیان یکسان بودن میزان بزه‌های آن‌ها با مردم آمریکا، دیگر تفاوت ماهیت بزه ارتكابی را در مهاجران نسل دوم نمی‌بیند. ویرث دلیل این موضوع را فرایند فرهنگ‌زدایی (بی‌توجهی به فرهنگ اولیه) و پذیرش فرهنگ جدید عنوان می‌کند. بنابراین به‌طور کلی از دیدگاه ویرث بیش از آنکه تفاوت‌های قانونی (عینی) میان دو کشور عاملی جرم‌زا برای مهاجران تلقی شود، تعارض‌های فرهنگی ذهنی عاملی جرم‌زا محسوب می‌شود. مهاجران فرهنگ خود را در آینه

^۱ نجفی ابرندآبادی، پیشین، ص ۸۱.

^۲ رایجیان اصلی، مهرداد، *درآمدی بر جرم‌شناسی*، تهران: سمت، چاپ اول، ۱۳۹۷، ص ۲۳۶.

^۳ ویلیامز، فرانک پی و ماری لین دی مک‌شین، *نظریه‌های جرم‌شناسی*، ترجمه: حمیدرضا ملک محمدی، تهران: میزان، چاپ ششم، ۱۳۹۵، صص ۹۲ - ۹۳.

^۴ Louis Wirth and Thorsten Sellin

^۵ نجفی ابرندآبادی، پیشین، ص ۵۸.

^۶ Newburn, Tim. *Criminology*, London: Routledge, Third Edition, 2017, P 212.

^۷ Gassin, Raymond, Sylvie Cimamontin and Philippe Bonfils. *Criminologie*, Paris: Dalloz, Septième édition, 2011, P 208.

^۸ Burke, R. H. *An Introduction to Criminological Theory*, London: Routledge, Fourth Edition, 2014, P 11.

قضاوت اشخاص بومی می‌بینند. حال اگر مهاجران خود را متعلق به فرهنگی می‌دانند که شهروندان کشور محل اقامت آن را مورد تحقیر و توهین قرار می‌دهند، میل به پذیرش در جامعه مهاجرپذیر به آنها اجازه اظهارنظر و تعلق به فرهنگ اصلی‌شان را نداده، آن را پنهان می‌کنند. در چنین شرایطی مهاجران بیشتر تمایل دارند به هنجارها، اوامر و نواهی فرهنگ کشور میزبان ملحق شده تا کمتر مورد تحقیر قرار بگیرند و دارای هویت فرهنگی شوند.^۱ در این راه موانع فرهنگی متعدد مانع از جذب آسان آنها به فرهنگ جدید شده و در نتیجه یکی از پاسخ‌های مهاجران به این موضوع در قالب بزهکاری و ایجاد خرده‌فرهنگ‌های مجرمانه نمود خواهد یافت.^۲

همان‌طور که قبلاً اشاره شد، رُمان افغان‌کشی به مسئله مهاجرت مردم افغان به ایران و مهاجران نسل دوم توجه ویژه دارد. این موضوع در این عبارت‌های داستان نمود یافته است: «ما از این بی‌سر و پاها نیستیم. سی ساله این‌جا هستیم. پدرم خان‌زاده‌ست. افغانستان یه عالمه زمین کشاورزی داریم. یکی از برادرام و پسرعموی دیگه‌ام بالا سرشون هستن. یکی دیگه از برادرام دانمارک. خودم ایران به دنیا اومدم. لیسانس دارم. یه فیلمی هم بازی کردم. شاید دیده باشی؟ شبکه کرمان نشان داد. من نقش یه دختر ایرانی رو بازی کردم؛ هیچ کس نفهمید که...»^۳ تولد و زندگی در ایران موجب احساس نزدیکی فیروزه با فرهنگ کشور جدید و بیگانگی نسبت به فرهنگ اولیه‌اش می‌شود و حتی تعلق به فرهنگ اولیه را نوعی احساس حقارت توسط جامعه مقصد می‌داند و از این‌رو سعی در پنهان‌سازی آن دارد: «او هم در این کشور به دنیا آمده و تمام مدت این کشور را ترک نکرده بود. زخم‌زبان‌هایی که توی مدرسه شنیده، ریخت توی ذهنش... خانم اجازه؟ ما کنار اینا نمی‌شینیم. اینا جون‌شون بو می‌ده... این حرف‌ها را شنیده، اما هیچ وقت عادت نکرده بود. هربار تازگی دردآلود خودش را داشت. بعد... یک روز، یادش نبود چه روزی... دیگر به کسی نگفت کیست و اهل کجاست. لهجه نداشت. قیافه‌اش هم شبیه ایرانی‌ها بود. یاد گرفت هویتش را کتمان کند. کار سختی نبود چون ته دلش خود را ایرانی می‌دانست»^۴. او به منظور پذیرش فرهنگ و هویت ایرانی ضمن کتمان هویت اصلی خود سعی در پذیرش مؤلفه‌های فرهنگی و یا خرده فرهنگی جدید و مطابق با خواسته‌های مردم ایران همانند تغییر مذهب، دوستی با جنس مخالف ایرانی و شرکت در مهمانی‌های مختلط می‌کند: «فیروزه صدایش را پایین آورد، جوری که مادرش نشنود. گفت: شیعه. البته بابام و مادرم سنی هستن... من شیعه شدم»^۵. یا «مرتضی او را به مهمانی و سفرهای کوتاه اطراف شهر می‌برد. وادارش کرد، کلاس رقص و باشگاه برود و زبان انگلیسی یاد بگیرد. کنار مرتضی زخم‌هایی را که خورده بود، فراموش می‌کرد»^۶. فیروزه حتی به منظور پذیرش هویت جدید سعی در ازدواج با یک ایرانی را داشته و او این را تنها راهکار باقی‌مانده برای خود می‌دانست: «دلش می‌خواست تلفن بزند و به مرتضی بگوید: دروغ گفتم. عاشقت نیستم، اما بهت احتیاج دارم. نباید بری، بمون. بیا ازدواج کنیم. کاری کن مجبور نشم برگردم افغانستان...»^۷. از یک‌سو با وجود چنین تلاش‌هایی توسط او و از سوی دیگر اشتراک‌های فرهنگی موجود میان جامعه ایرانی و افغانستانی، باز شاهد عدم پذیرش فیروزه و هم‌نوعانش توسط جامعه مقصد هستیم.

۱. نجفی ابرندآبادی، پیشین.

۲. نجفی ابرندآبادی، علی‌حسین و حمید هاشم‌بیگی، *دانش‌نامه جرم‌شناسی*، تهران: گنج دانش، چاپ چهارم، ۱۳۹۵، ص ۷۴.

۳. ذوالعلی، پیشین، صص ۴۴ - ۴۵.

۴. همان، ص ۹۵.

۵. همان، ص ۱۶۴.

۶. همان، صص ۹۵ - ۹۶.

۷. همان، ص ۱۰۰.

آنچه موضوع بالا را دردناک‌تر می‌کند، عدم پذیرش مهاجران نسل دوم هم توسط جامعه مقصد و هم توسط جامعه اولیه‌شان بوده که آنها را در یک بی‌هویتی محض فرهنگی یا با کمی تسامح حالت آنومیک از نگاه دورکیم قرار می‌دهد: «بالاخره گفت: می‌دونی اون جا به افغانی‌هایی که از ایران بر می‌گردن چی می‌گن؟ می‌گن زوارکا! می‌دونی یعنی چی؟ یعنی زائر کوچولو. یک جور فحشه، تحقیره. اونا ما رو دوست ندارن. ما رو از خودشون نمی‌دونن. ما براشون ایرانی حساب می‌شیم. از سنت‌هامون برگشتیم. غریبه شدیم».^۱ یا در جای دیگری از کتاب چنین می‌خوانیم که فیروزه با خود فکر می‌کند: «چاره‌ای ندارد. متولد ایران است، اما ایرانی نیست. با خودش گفت پس من کجایی هستم؟ ایرانی نیست، افغانی نیست... مهاجر است. مهاجری که حتی حق مهاجرت هم ندارد».^۲ باوجود علاقه فیروزه برای شناخته شدن با هویت فرهنگی ایرانی، تمام تلاش‌های او در این مسیر ناموفق است و او را به سمت خُرده‌فرهنگ‌های بزهکارانه همانند فرار با پسر غریبه ایرانی می‌کشاند: «فیروزه چشم‌هایش را بست. فکر مرتضی و اینکه این جور احمقانه گولش را خورده بود، عصبی‌اش می‌کرد. باورش نمی‌شد که مرتضی آن کار را با او کرده باشد. حتماً وقتی فهمیده فرار کردم... وقتی پیشنهاد پول دادم تا با من ازدواج کند، به فکرش رسیده بود، این بلا را به سرم بیاورد».^۳ اگرچه فیروزه با هوشیاری خود و کمک رسول، راننده‌آژانس، توانسته از این دام رها شود؛ اما چه مقدار دختران و زنان افغانستانی که به‌خاطر پذیرش فرهنگ ایرانی مجبور به گرایش به سمت خُرده‌فرهنگ‌های کژمدارانه و گاه بزهکارانه شده‌اند.

۲.۲. بحران‌های مهاجران افغانی بر مبنای آسیب اجتماعی‌شناسی

جرم‌شناسی انتقادی به عنوان یکی از گونه‌های جرم‌شناسی نظری با رویکرد اعتراضی و انتقادی به نظام عدالت کیفری، بزه و کیفر و با زیر سؤال بردن وفاق اجتماعی درباره این مفاهیم، خود شاخه‌هایی نو و گوناگونی دارد. یکی از همین گونه‌های بسیار نو، آسیب اجتماعی‌شناسی است. این اصطلاح برای اولین بار در همایشی با عنوان معنادار «آسیب اجتماعی‌شناسی؛ فراتر از جرم‌شناسی» در انگلستان به سال ۱۹۹۹ مطرح شد.^۴ اندیشمندان این حوزه به تعبیر خودشان از قلمرو مطالعاتی مضیق در جرم‌شناسی رهایی یافته‌اند. این گروه بر بی‌عدالتی اجتماعی در معنای وسیع کلمه، به‌عنوان منبع آسیب‌های اجتماعی تأکید می‌کنند و بنابراین می‌توان گفت که در ادامه جرم‌شناسی رادیکال سده بیستم، در سده بیست و یکم گام برداشته و تا اندازه‌ای از دیدگاه انتقادی جرم‌شناسی مارکسیست الهام می‌گیرند.^۵ البته باید به این موضوع توجه کرد که این اندیشمندان به هر نوع آسیبی توجه ندارند؛ بلکه از یک‌سو به آسیب‌هایی که مهم هستند و از سازمان‌دهی روابط اجتماعی ناشی می‌شوند توجه داشته، و از سوی دیگر، آسیب‌هایی را که از ناهمگونی ساختارهای سیاسی و اقتصادی، به‌عنوان تولیدکننده‌های تجربه بی‌عدالتی ناشی می‌شود، مطالعه می‌کنند.^۶ بنابراین بزه‌های خود

۱. همان، ص ۱۹۶.

۲. همان، ص ۳۱۷.

۳. همان، ص ۲۳۱.

۴. نجفی‌ابرنادادی، علی‌حسین، «از جرم‌شناسی تا آسیب اجتماعی‌شناسی»، ضمیمه فصلنامه تحقیقات حقوقی (یادنامه مرحوم دکتر رضا نوربها)، شماره ۵۶، ۱۳۹۰، ص ۱۰۲۵.

۵. نجفی‌ابرنادادی، علی‌حسین، *درآمدی بر جرم‌شناسی انتقادی و گونه‌های آن*، در: شیری، عباس (به کوشش)، دانش‌نامه جرم‌شناسی محکومین، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۷، ص ۲۵.

۶. ون‌هام، فرانسوا، *آسیب اجتماعی‌شناسی: رشته جدید، توسعه قلمرو جرم‌شناسی*، ترجمه: سید حسین حسینی و اقبال محمدی، در: نجفی‌ابرنادادی، علی‌حسین، دایره‌المعارف علوم جنایی، جلد دوم، تهران: میزان، چاپ دوم، ۱۳۹۵، ص ۹۸۷.

دولت، کوتاهی حکمرانان و عدم انجام وظایف از سوی آنان می‌تواند یکی از حوزه‌های مطالعاتی توسط آسیب اجتماعی‌شناسی تلقی شود. بر همین مبنا عملکرد حکومت‌ها در باب برخورد با مهاجران و ورود آسیب‌های متعدد به آنها، که گاه توسط کوتاهی و بی‌عدالتی عوامل اجرایی ایجاد می‌شود، نیز می‌تواند در این حوزه مورد مطالعه قرار گیرد. این در حالی است که مطابق اسناد بین‌المللی همانند کنوانسیون ۱۹۵۱ درباره وضعیت پناهندگان و پروتکل الحاقی آن درباره وضعیت پناهندگان مصوب ۱۹۶۷ کشورها با برخی تعهدات در این زمینه روبه‌رو هستند. مهم‌ترین این تعهدات شامل حق پناهندگی، اصل ممنوعیت بازگرداندن اجباری، اصل عدم تبعیض، آزادی جابه‌جایی و دسترسی به آموزش و اشتغال است.^۱ در بُعد پناهندگان افغان، ایران سیاست یکسانی را لحاظ نکرده است. سیاست ابتدایی ایران در زمان امام خمینی نگاهی توأم با پذیرش حداکثری بوده و حتی امام، دولت را موظف به ایجاد حقوقی برابر برای آنها کرده است.^۲ بعدها، به‌ویژه در زمان دولت نهم و دهم، شاهد سیاست سختگیرانه و گاه غیرانسانی متعدد نسبت به منع ورود مهاجران افغان به ایران بوده و حتی در برخی استان‌ها ممنوعیت ورود پناهندگان افغانی و دستگیری آنها را شاهدیم.^۳ این در حالی است که مطابق اصل ۱۴ قانون اساسی، دولت به رعایت حقوق انسانی درباره اتباع بیگانه تا زمانی که علیه اسلام و جمهوری اسلامی ایران اقدامی نکنند، مکلف شده است.

چنین برخورد و سیاست‌گذاری سختگیرانه موجب آسیب‌های متعدد اجتماعی در جامعه ایران شده که هم این نوع سیاست و هم بسیاری از این آسیب‌های اجتماعی در رُمان افغان‌کشی نمود یافته است. نویسنده در بخشی از داستان این سیاست حاکمیت را چنین بیان می‌کند: «زهر می‌گفت: توی شهر ما راهشان نمی‌دهند. مردم تومار امضا کرده بودند و فرمانداری آنها را بیرون کرده بود.»^۴ اولین آسیب اجتماعی چنین سیاستی توسط دولت، افزایش ورود غیرقانونی و قاچاق آنها به کشور و نقض بسیاری از اصول انسانی شده که این موارد را در داستان چنین می‌بینیم: «تازه دو قورت و نیمشون هم باقیه. یک تجارته شده افغانی‌کشی‌ها؟ توی هر ماشین می‌ریزن تا سیزده، چهارده نفر شیبی سیصد، چهارصد پول گیر راننده‌هاش میاد. کار کثیفیه... برادرم می‌گفت: وقتی داشتن سوار ماشین می‌شدن. راننده‌شون با لگد می‌زده رو افغان‌ها تا جاشون بشه تو ماشین. فکرش رو بکن، انگار گونی پُر کنی.»^۵ همچنین علاوه بر این موضوع در خود ایران نیز شاهد عدم پذیرش و برخوردهای غیرانسانی توسط حاکمیت و مردم نسبت به این پناهندگان هستیم: «به همه چیز عادت کرده بود یا شاید عادت کرده بود که همه چیز را قبول کند. از شوخی‌ها و متلک‌های همسایه‌ها. از مغازه‌دارهایی که جنسشان را به افغانی‌ها گران‌تر می‌فروختند. یا راننده آژانس‌هایی که کرایه‌های بیشتری می‌گرفتند. از پرستارهای بیمارستان که زورشان می‌آمد، داروهای مریض‌های افغان را به تخت‌شان ببرند...»^۶ این نگاه تبعیض‌آمیز و غیرانسانی گاه توسط ضابطان انتظامی نیز رخ داده و نتیجه چنین کار و برچسبی، ترک تحصیل پسرک افغان و کشیده شدن او به سمت اعتیاد بوده است: «یک بار پلیس داداشمو می‌گیره... بی‌دلیل. توی پارک نشسته بوده. برادرم خیلی بی‌آزاره... خجالتی و محجوبه... آزارش به یه مورچه هم نمی‌رسه. بدشانسیش شکل مادرم شده... داد می‌زنه کجاییه!... پلیس‌ها می‌گیرنش... می‌برنش

۱. داشاب، مهریار و سعیده مختارزاده، «حمایت از زنان در برابر خشونت جنسی و مبتنی بر جنسیت در بحران پناهندگی اروپا از منظر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان»، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، دوره ۲۱، شماره ۶۲، ۱۳۹۸، ص ۴۰.

۲. خبرگزاری جام جم، «نگاهی متفاوت به زندگی مهاجران افغان در ایران»، ۱۳۹۲.

۳. هشت صبح، «حضور اتباع افغانستان در کدام استان‌ها ممنوع است؟»، ۱۳۹۴.

۴. ذوالعلی، پیشین، ص ۱۷۳.

۵. همان، ص ۱۶۶.

۶. همان، صص ۹۴ - ۹۵.

پاسگاه... کارتس درست بود. مدارکش اشکال نداشت. نمی‌تونستن نگهش دارن. اما نگهش داشتن؛ اون وقت داداشم دبیرستانی بود. بعد از اون دیگه نتونست درس بخونه... ول کرد... معتاد شد... خیلی‌ها معتاد شدن...^۱ نتیجه چنین موضوعی و عدم پذیرش پناهندگان افغانی به‌ویژه پناهندگان نسل دوم و سوم، می‌تواند منجر به عدم وابستگی، تعهد و درگیر شدن آنها با کشورمان شود و در نتیجه، مطابق دیدگاه هیرشی در نظریه علقه‌های اجتماعی^۲ این پناهندگان را به‌سوی ارتکاب بزه سوق دهد: «فیروزه با خودش گفت: اینجا خانه من نیست. من اصلاً خانه ندارم. من ریشه ندارم. گیاه نیستم. باد هستم... او تمام عمر ترسیده بود. از پذیرفتن خود به عنوان یک مهاجر متولد ایران، از قبول اینکه جامعه ایرانی او را به رغم همه این سال‌ها نپذیرفته، از طرد شدن و تنها ماندن می‌ترسید»^۳.

۲.۳. فعالیت‌های روزمره؛ نظریه‌ای در راستای تحلیل بزه‌دیدگی مهاجران

نظریه فعالیت روزمره به‌عنوان یکی از نظریه‌های حوزه فرصت جرم و بزه‌دیدگی‌شناسی توسط کوهن و فِلسون^۴ در مقاله «تغییر اجتماعی و روند میزان جرم: رهیافتی به فعالیت‌های روزمره» ارائه شده است. این نظریه در چهار دهه گذشته توانسته به‌عنوان مهم‌ترین نظریه حوزه مطالعه قربانی شدن جنایی شناخته شود.^۵ این نظریه به دنبال ارائه پیشنهادی به‌منظور تشریح دلیل افزایش نرخ جرایم در ایالات متحده بعد از جنگ جهانی دوم بوده است. به باور آنها آمریکایی‌ها بعد از جنگ، شروع به گذراندن زمان‌های بیشتری از وقت خود در بیرون از منازل خواه برای کار یا تفریح کردند. این تغییر در شیوه زندگی میزان بزه‌دیدگی آنها به‌ویژه در بزه سرقت را افزایش داده است؛^۶ زیرا جامعه انباشته‌ای از مجرمان برانگیخته بوده که آماده ارتکاب بزه هستند. بنابراین مطابق فرضیه نظریه فعالیت‌های روزمره رخ دادن جرم به وجود سه متغیر بستگی دارد: نخست، حضور بزهکار با انگیزه همانند اشخاص بیکار؛ دوم، دسترس‌پذیری یک آماج مناسب همانند خانه‌های بی‌حفاظ، اموال باارزش و جذاب برای بزهکاران بالقوه؛ سوم، نبود یک نگهبان یا مراقب قابل همانند عدم حضور اعضای خانواده در خانه، عدم نظارت پلیس، همسایگان و عدم نگهداری از اموال در مکان مناسب.^۷ مطابق دیدگاه این نظریه‌پردازان، برای آنکه بزه‌دیدگی رخ دهد؛ نخست، بازیگران اولیه یعنی بزهکار و بزه‌دیده باید موقعیت برخورد با یکدیگر در زمان و مکان را داشته باشند. دوم، نوعی مشاجره یا ادعا میان این بازیگران باید به وجود آمده باشد تا براساس آن، بزهکار بزه‌دیده را به چشم موقعیتی مناسب برای بزه‌دیدگی ببیند. سوم، آنکه بزهکار باید تمایل و توانایی تهدید یا

۱. همان، صص ۱۶۹ - ۱۷۰

۲. در باب توضیح این نظریه و اطلاعات بیشتر ر.ک به: رضوی‌فرد، بهزاد، نجمه نظری و علی مولایی، «تحلیل محتوای رمان همسایه‌ها در حوزه بزهکاری کودک در پرتو یافته‌های جرم‌شناسی»، *آموزه‌های حقوق کیفری*، دوره ۱۷، شماره ۲۰، ۱۳۹۹، صص ۱۷۱ - ۱۷۳.

۳. ذوالعلی، پیشین، ص ۳۱۶. این موضوع تنها سیاست حکومت و نقد آن از منظر آسیب‌شناسی در این رمان نیست. علاوه بر آن، داستان به نقد سیاست ایجاد دانشگاه‌های متعدد بدون توجه به شغل آینده دانشجویان نیز اشاره و به آسیب‌های آن توجه کرده است. چنین موضوعی به‌صراحت در این گفتار فیروزه خطاب به مهتاب دیده می‌شود: «داری شعار می‌دی... چون احساس گناه می‌کنی... چون کاری گیرت نیومده. جلوی بقیه می‌خوای خودت رو مظلوم نشون بدی تا اذیت نکنن... داری خودت رو فدا می‌کنی، اما اینکه کار گیرت نیومده تقصیر تو نیست... اینکه بابات باغش رو فروخت هم تقصیر تو نیست...». در این باب ر.ک به: همان، ص ۲۹۶.

۴. Cohen and Felson

۵. Pratt, T. and J. Turanovic. "Lifestyle and Routine Activity Theories Revisited: The Importance of "Risk" to the Study of Victimization", *Victims and Offenders*, 2016, P 336.

۶. برجس، آن ولبرت، چریل رگر و آلبرت آر رابرتس، *بزه‌دیده‌شناسی «نظریه‌ها و کاربردها»*، ترجمه: حمیدرضا ملک محمدی، تهران: میزان، ۱۳۹۵، ص ۱۰۱.

۷. Felson, M. K. and Rachel Boba Santos. *Crime and everyday life*, London: Sage, 2013, P 23.

به‌کارگیری زور برای دستیابی به هدف مورد نظر را داشته باشد. چهارم، شرایط باید چنان باشد که بزهکار آن را فرصتی برای استفاده یا تهدید به استفاده از زور در راه رسیدن به هدف را در نظر آورد و احتمال گرد آمدن این موارد بستگی به زندگی اعضای جامعه دارد.^۱

علت اصلی بزه‌دیدگی به‌ویژه زنان در داستان افغان‌کشی را می‌توان بر مبنای نظریه فعالیت روزمره و ارکان سه‌گانه آن تشریح کرد. از یک‌سو داستان پر از بزه‌دیدگان مناسب است. این موضوع را می‌توان از چنین گفتارهایی برداشت کرد: «دختر سرش را شبیه رقصنده‌های هندی تکان داد. گردن‌بند طلای بزرگی روی گردنش برق زد».^۲ یا در این گفتار: «حدود ساعت دوازده صاب‌کار می‌ره. فقط ما دو سه تا کارگر می‌مونیم. می‌آیم خفتشون می‌کنیم. این افغانیا همه‌جاشون پر پول و طلایه».^۳ عبارت‌های مشخص شده به‌وضوح دلالت بر این عنصر دارند. از سوی دیگر، شاهد بزهکاران آماده در داستان نیز می‌باشیم. این موضوع را از این گفتار می‌توان به‌خوبی مشاهده کرد: «مرد سیه‌چرده‌ای غذا را برایشان آورد. چشمان درشتی داشت که برق عجیبی می‌زد. نگاهش روی النگوهای دختر و چهره پیرزن خیره مانده بود».^۴ یا در جای دیگر از داستان چنین می‌خوانیم: «کارگر رستوران سرش را خم کرد و داخل را نگاه کرد. خندید و گفت: تورش زدی. کوفتت بشه. من هم هستم».^۵ نویسنده به‌خوبی نشان می‌دهد که این بزه‌دیدگان مناسب، در صورت عدم حضور محافظ، می‌توانند طمع بزهکاران آماده شوند. این بخش از گفتار فیروزه این موضوع را به اثبات می‌رساند: «دختر جیغ کشید: فکر نکنی افغانی غریب بی‌صاحب گیر آوردی. بلایی سر ما بیاری، پدرم می‌کشتت».^۶ یا در جای دیگر فیروزه دلیل رخ ندادن بزه‌دیدگی را وجود رسول، به‌عنوان یک محافظ معرفی می‌کند: «اگه یکی دیگه بود، ما رو تحویل اینها می‌داد. می‌داشت پول‌هامون رو بزنی؛ اصلاً هر بلایی خواستن سرمون بیارن».^۷ این موضوع را نویسنده به‌درستی در انتهای داستان اثبات می‌کند؛ زیرا غفلت لحظه‌ای رسول از فیروزه، او را در معرض بزه‌دیدگی جنسی قرار می‌دهد: «در همین حال مچ دست فیروزه را گرفت و کشید سمت خودش. فیروزه جیغ زد. خودش را رها کرد روی زمین، اما مرد او را می‌کشید. صدای جیغ و التماس‌های او پیچید توی دل مشغولی تنهای بیابان».^۸

نتیجه‌گیری

هویت فرهنگی امری ثابت و ایستا نیست؛ بلکه متغیر و پویاست و همواره همسو با رخدادهایی که مرتبط با انسان واقع می‌شوند، شکل یا تغییر شکل می‌پذیرند. آنچه رُمان «افغان‌کشی» را از منظر هویت فرهنگی حائز اهمیت کرده است، توجه به سیاست‌گذاری جمهوری اسلامی و مردم ایران در قبال مهاجران و پناهندگان نسل اول، متولد شده در خارج از ایران، و به‌ویژه نسل دوم و سوم، متولد شده در داخل ایران، است. برخوردهای خلاف شأن و کرامت انسانی و همچنین عدم رعایت حقوق انسانی گاه زندگی توأم با سختی و مشقت را برای افغانی‌های داخل ایران فراهم نموده که به زیبایی

۱. مولایی، علی، «خوانش جرم‌شناسانه از کودک در ادبیات داستانی معاصر ایران؛ با تأکید بر علی‌اشرف درویشیان، غلام‌حسین ساعدی، صادق چوبک و احمد محمود»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۹۷، ص ۱۳۵.

۲. ذوالعلی، پیشین، ص ۴۴.

۳. همان، ص ۶۵.

۴. همان، ص ۶۴.

۵. همان، ص ۲۵۵.

۶. همان، ص ۷۱.

۷. همان، ص ۹۰.

۸. همان، ص ۲۵۶.

تمام این مشکلات و پیامدها در رمان «افغان‌کشی» مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته است. آنچه موجب نزدیکی این داستان با اندیشه‌های جرم‌شناسانه می‌شود، از یک سو نگاه علت‌شناسانه و واقع‌گرایانه به مشکلات این قشر بوده و از سوی دیگر نویسنده این داستان همانند جرم‌شناسان به مسئله مهاجرت و تصویر غالب یا کلیشه‌همگانی از مهاجران که آنها را به عنوان طبقه خطرناک توجه دارند، نگاه ویژه دارد. چنین نگاهی موجب می‌شود، بتوان ابتدا از بُعد نظریه‌های گوناگون در جرم‌شناسی همانند معاشرت ترجیحی، فشار، فنون خنثی‌سازی، سبک زندگی، فعالیت‌های روزمره، آسیب اجتماعی‌شناسی و تعارض فرهنگی به داستان نگاه ویژه‌ای داشت.^۱

مطابق یافته‌های پژوهش حاضر باید گفت که داستان تأکید خود را بیشتر بر بزه‌های قاچاق مواد مخدر و قاچاق مهاجران افغانستانی در بزه‌های علیه امنیت و آسایش عمومی و در بزه‌های علیه اشخاص به خشونت روحی، جسمی و جنسی نسبت به مهاجران قرار داده است. همچنین میزان بزهکاری و بزه‌دیدگی زنان مهاجر در داستان نسبت به مردان بیشتر بوده که شاید دلیل آن، از یک سو شخصیت اصلی داستان باشد که یک زن مهاجر نسل دوم بوده و از سوی دیگر آنان طمع مناسب بزه جنسی هستند و در حوزه بزهکاری نیز بیشتر زنان مرتکب جرم توهین به‌عنوان بزه اصلی داستان بوده‌اند. نویسنده دلیل پذیرش چنین زندگی توسط مردم افغانستانی حاضر در ایران را به خاطر تلاش آنها برای پذیرش هویت و فرهنگ ایرانی می‌داند و هرگاه در این راه با شکست روبه‌رو شوند، به سوی خرده فرهنگ‌های کژمدارانه و گاه بزهکارانه کشیده می‌شوند. چنین نگاهی در نویسنده موجب نزدیکی این اثر با نظریه تعارض فرهنگی در جرم‌شناسی خواهد بود. نویسنده داستان در حوزه بزه‌دیدگی نیز تأکید خود را به نبود محافظان مناسب برای مهاجران دانسته که آنها را طمع‌های مناسبی برای بزهکاران آماده می‌گرداند. این رویکرد دقیقاً هم‌راستای نظریه فعالیت‌های روزمره است. همچنین داستان با تشریح سیاست‌های متناقض سیاست‌گذاران داخلی در قبال مهاجران افغان از ابتدای انقلاب تاکنون به تشریح پیامدهای آسیب‌زای آن همانند فشار روحی مهاجران، کتمان هویت، اعتیاد و کشیده شدن به سوی بزهکاری و بزه‌دیدگی توسط آنها پرداخته است. در پایان باید یادآور شد، مطالعه چنین پژوهش‌های می‌تواند از یک سو به آشنایی سیاست‌گذاران جنایی در سطوح مختلف تقنینی، قضایی و اجرایی نسبت به وضعیت بغرنج پناهندگان شود و از سوی دیگر سبب بهبود نگرش عمومی مردم، نسبت به مهاجران افغانستانی شود. بنابراین چنین موضوعی زمینه‌ساز تغییر سیاست فعلی نسبت به مهاجران شده است و سیاست کشورمان را به سوی سیاست جنایی کرامت‌مدار هدایت خواهد کرد.

منابع

کتاب

۱. برجس، آن ولبرت، چریل رگر و آبرت آر رابرتس، *بزه‌دیدگی شناسی «نظریه‌ها و کاربردها»*، ترجمه: حمیدرضا ملک محمدی، تهران: میزان، ۱۳۹۵.
۲. ذوالعلی، محمدرضا، *افغانی‌کشی*، تهران: پیدایش، چاپ اول، ۱۳۹۴.
۳. رایجیان اصلی، مهرداد و علی مولایی، *تحلیل جرم‌شناختی-بزه‌دیدگی‌شناختی داستان آسغال‌دونی* (اثر غلام‌حسین ساعدی)، نهمین همایش ملی متن‌پژوهی ادبی، تهران: پل، چاپ اول، ۱۴۰۰.
۴. رایجیان اصلی، مهرداد، *درآمدی بر جرم‌شناسی*، تهران: سمت، چاپ اول، ۱۳۹۷.

^۱ البته نگاه علت‌شناسانه در این مقاله تنها توجه خود را معطوف به سه نظریه پایانی کرده است.

۵. رایجیان اصلی، مهرداد، *کلیات جرم‌شناسی*، تهران: نگاه معاصر، ۱۴۰۱.
۶. مک دونالد، ویلیام اف، *بزه‌دیدگی مهاجران*، ترجمه: فرهاد شاهیده و دیگران، تهران: مجد، چاپ اول، ۱۳۹۸.
۷. نجفی ابرنآبادی، علی حسین و حمید هاشم‌بیگی، *دانش‌نامه جرم‌شناسی*، تهران: گنج دانش، چاپ چهارم، ۱۳۹۵.
۸. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، *تقریرات جامعه‌شناسی جنایی*، به کوشش دکتر مهدی صبوری‌پور، ۱۳۹۱، قابل دسترس در سایت: <http://www.lawtest.ir/>.
۹. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، *درآمدی بر جرم‌شناسی انتقادی و گونه‌های آن*، در: شیر، عباس (به کوشش)، *دانش‌نامه جرم‌شناسی محکومین*، تهران: میزان، چاپ اول، ۱۳۹۷.
۱۰. نصر اصفهانی، آرش، *در خانه برادر، پناهندگان افغانستانی در ایران*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۷.
۱۱. وارگاس یوسا، ماریو، *چرا ادبیات؟*، تهران: لوح فکر، چاپ دوم، ۱۴۰۰.
۱۲. ون‌هام، فرانسواز، *آسیب اجتماعی‌شناسی: رشته جدید، توسعه قلمرو جرم‌شناسی*، ترجمه: سید حسین حسینی و اقبال محمدی، در: نجفی ابرنآبادی، علی حسین، *دایره‌المعارف علوم جنایی*، جلد دوم، تهران: میزان، چاپ دوم، ۱۳۹۵.
۱۳. ویلیامز، فرانک پی و ماری لین دی مک‌شین، *نظریه‌های جرم‌شناسی*، ترجمه: حمیدرضا ملک محمدی، تهران: میزان، چاپ ششم، ۱۳۹۵.

مقاله

۱۴. باقری، شهلا و منصوره افقهی، «سیاست فرهنگی و حقوق بشر مهاجران افغانستانی در ایران»، *دو فصلنامه مطالعات جمعیتی*، دوره ۶، شماره ۱، ۱۳۹۹، صص ۱۹۵ - ۲۲۹.
۱۵. جان‌زاده، علیرضا، «عوامل اثرگذار بر مهاجرت افغان‌ها به ایران»، *فصلنامه سیاست*، دوره ۵۰، شماره ۴، ۱۳۹۹، صص ۱۰۶۷ - ۱۰۹۲.
۱۶. داشاب، مهریار و سعیده مختارزاده، «حمایت از زنان در برابر خشونت جنسی و مبتنی بر جنسیت در بحران پناهندگی اروپا از منظر کمیساریای عالی سازمان ملل متحد در امور پناهندگان»، *فصلنامه پژوهش حقوق عمومی*، دوره ۲۱، شماره ۶۲، ۱۳۹۸، صص ۳۹ - ۷۰.
۱۷. دیرباز، مرضیه، «سیاست جنایی در رمان میرا»، *نشریه آموزه‌های حقوق کیفری*، دوره ۱۸، شماره ۲۱، ۱۴۰۰، صص ۱۰۵ - ۱۴۰.
۱۸. ذوالعلی، محمدرضا، «تجربه نوشتن رمانی درباره مهاجران افغانستانی»، *مجله جنگ هنر مس*، ۱۳۹۹.
۱۹. رستمی، هادی و سیدحسن جعفریان، «گفتمان سیاست جنایی و جرم‌شناسی در آخرین روز یک محکوم»، *دو فصلنامه پژوهش‌نامه حقوق کیفری*، دوره ۹، شماره ۱، ۱۳۹۷، صص ۱۳۹ - ۱۶۰.
۲۰. رستمی، هادی و علی مولایی، «تبیین بزه‌دیدگی کودکان در داستان «مدیر مدرسه» از منظر آموزه‌های بزه‌دیده‌شناسانه»، *فصلنامه تحقیقات حقوقی*، دوره ۲۳، شماره ۸۹، ۱۳۹۹، صص ۳۲۳ - ۳۴۴.
۲۱. رستمی، هادی و علی مولایی، «خوانش جرم‌شناسانه آثار سعدی (با تأکید بر گلستان و بوستان)»، *فصلنامه تحقیقات حقوقی*، دوره ۲۰، شماره ۷۷، ۱۳۹۶، صص ۲۲۹ - ۲۶۳.
۲۲. رستمی، هادی و علی مولایی، «رمان سال‌های ابری در پرتو آموزه‌های جرم‌شناسی کودکان و نوجوانان»، *آموزه‌های حقوق کیفری*، دوره ۱۵، شماره ۱۶، ۱۳۹۷، صص ۹۱ - ۱۲۰.
۲۳. رستمی، هادی، حسعلی مؤذن‌زادگان و علی مولایی، «بازنگری در سطح فکری تاریخ بیهقی بررسی موردی: انطباق محتوا با سیاست جنایی اقتدارگرا»، *نشریه بهار ادب (سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی)*، دوره ۱۳، شماره ۶، ۱۳۹۹، صص ۱۵۱ - ۱۷۰.
۲۴. رضوی‌فرد، بهزاد، *نجمه نظری و علی مولایی*، «تحلیل محتوای رمان همسایه‌ها در حوزه بزهکاری کودک در پرتو یافته‌های جرم‌شناسی»، *آموزه‌های حقوق کیفری*، دوره ۱۷، شماره ۲۰، ۱۳۹۹، صص ۱۴۹ - ۱۷۸.

۲۵. شاطریان، محسن و محمود گنجی‌پور، «تأثیر مهاجرت افغان‌ها بر شرایط اجتماعی و اقتصادی شهر کاشان»، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۱، شماره ۳، ۱۳۸۹، صص ۸۳-۱۰۲.
۲۶. عباسی، الله‌کرم، محبوبه خراسانی و محمود حیدری، «هویت و مهاجرت در رمان دال (محمود گلاب دره‌ای) و عصفور من الشرق (توفیق الحکیم)»، کاوش‌نامه ادبیات تطبیقی، دوره ۱۰، شماره ۳، ۱۳۹۹، صص ۶۱-۷۹.
۲۷. غلامی، حسین و محسن بیات، «تحلیل جرم‌شناختی بزه‌دیدگی بیگانگان»، دو فصلنامه پژوهشنامه حقوق کیفری، دوره ۶ شماره ۱، ۱۳۹۴، صص ۲۱۶-۱۹۵.
۲۸. قائدی، محمدرضا و علیرضا گلشنی، «روش تحلیل محتوا، از کمی‌گرایی تا کیفی‌گرایی»، نشریه روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، دوره ۷، شماره ۲۳، ۱۳۹۵، صص ۵۷-۸۲.
۲۹. مبارکی، محمد، علیرضا افشانی و سهیلا کردعلیوند، «تحلیل رابطه بین تعهد اجتماعی و بزهکاری: مطالعه مقایسه‌ای میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرهای خرم‌آباد و یزد»، مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره ۱۲، شماره ۲، ۱۳۹۷، صص ۱۱۱-۱۳۵.
۳۰. محضری، فرانک، بتول پاکزاد، حسن عالی‌پور و مجتبی فرح‌بخش، «رویارویی با بزهکاری مهاجران در سیاست کیفری ایران؛ داشته‌ها و بایسته‌ها»، دو فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی، دوره ۱۴، شماره ۲۹، ۱۴۰۱، صص ۳۱۴-۲۷۷.
۳۱. موسوی، ام‌فروه و مریم حسینی، «فضای پس‌استعماری در ادبیات مهاجرت افغانستان؛ نمونه موردی: رمان سبز، سرخ و آبی از عارف فرمان»، فصلنامه ادبیات پارسی معاصر، دوره ۱۰، شماره ۲، ۱۳۹۹، صص ۴۰۱-۴۲۲.
۳۲. نجفی‌ابرنادادی، علی‌حسین، «از جرم‌شناسی تا آسیب اجتماعی‌شناسی»، ضمیمه فصلنامه تحقیقات حقوقی (یادنامه مرحوم دکتر رضا نوربها)، شماره ۵۶، ۱۳۹۰، صص ۱۰۳۲-۱۰۱۵.

پایان‌نامه

۳۳. مولایی، علی، «خوانش جرم‌شناسانه از کودک در ادبیات داستانی معاصر ایران؛ با تأکید بر علی‌اشرف درویشیان، غلام‌حسین سعدی، صادق چوبک و احمد محمود»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۷.

سایت

۳۴. خبرگزاری ایرنا، «بیشترین پرونده‌های کیفری و حقوقی از زبان رئیس کل دادگستری کرمان»، ۱۳۹۳، قابل دسترس در:
۳۵. خبرگزاری جام جم، «نگاهی متفاوت به زندگی مهاجران افغان در ایران»، ۱۳۹۲، قابل دسترس در:
- <https://jamejamonline.ir/fa/news/651257>
۳۶. خبرگزاری مهر، «پروژه ساخت ۲۴۰ مایل از دیوار مرزی مکزیک تکمیل شد»، ۱۳۹۹، قابل دسترس در:
- <https://www.mehrnews.com/news/4972518>
۳۷. هشت صبح، «حضور اتباع افغانستان در کدام استان‌ها ممنوع است؟»، ۱۳۹۴، قابل دسترس در:
- <https://8sobh.ir/fa/news/74015>

References

Books

1. Burgess, Ann Wolbert. Cheryl Regehr and Albert R. Roberts. *Victimology: Theories and Applications*, Translated by: Hamidreza Malek Mohammadi, Tehran: Mizan, 2016. (in Persian)
2. Burke, R. H. *An Introduction to Criminological Theory*, London: Routledge, Fourth Edition, 2014.
3. Felson, M. K. and Rachel Boba Santos. *Crime and Everyday Life*, London: Sage, 2013.

4. Gassin, Raymond, Sylvie Cimamontin and Philippe Bonfils. *Criminology*, Paris: Dalloz, Seventh Edition, 2011. (in French)
5. McDonald, William F. *The Criminal Victimization of Immigrants*, Translated by: Farhad Shahideh, Tehran: Majd, First Edition, 2019. (in Persian)
6. Najafi Abrand-Abadi, Ali Hossein and Hamid Hashembeigi, *Encyclopedia of Criminology*, Tehran: Ganj-e-Danesh, Fourth Edition, 2016. (in Persian)
7. Najafi Abrand-Abadi, Ali Hossein, *An Introduction to Critical Criminology and Its Types*, In: Shiri, Abbas (ed.), *Encyclopaedia of Criminology of Convicts*, Tehran: Mizan, First Edition, 2018. (in Persian)
8. Najafi Abrand-Abadi, Ali Hossein, *Presentations on Criminal Sociology*, Edited by: Mehdi Sabouri-Pour, 2012, Available at: <http://www.lawtest.ir/>. (in Persian)
9. Nasr Esfahani, Arash, *In Brother's House, Afghan Refugees in Iran*, Tehran: Culture, Art and Communication Research Institute, 2018. (in Persian)
10. Newburn, Tim. *Criminology*, London: Routledge, Third Edition, 2017.
11. Rayejian Asli, Mehrdad and Ali Mollabeigi, *Criminological-Victimology Analysis of the Story of Ashghal Douni (by Gholam Hossein Sa'edi)*, Ninth National Literary Textual Research Conference, Tehran: Bridge, First Edition, 2021. (in Persian)
12. Rayejian Asli, Mehrdad, *Generalities of Criminology*, Tehran: Contemporary View, 2022. (in Persian)
13. Rayejian Asli, Mehrdad, *Introduction to Criminology*, Tehran: Samt, First Edition, 2018. (in Persian)
14. Vargas Llos, Mario, *Why the Literature?* Translated by: Abdollah Kosari, Tehran: Thought board, Second Edition, 2021. (in Persian)
15. Vargas Llosa, Mario. *Why Literature?* Lohefekar Publications, Second Edition, 2022. (in Persian)
16. Wenham, Francois, *Zemiology: a New Field, the Development of the Field of Criminology*, Translated by: Sayyed Hossein Hosseini and Eghbal Mohammadi, In: Najafi Abrand-Abadi, Ali Hossein, *Encyclopedia of Criminal Sciences*, Volume 2, Tehran: Mizan, Second Edition, 2016. (in Persian)
17. Williams, Frank, P. and Mary Lindy McShane, *Theories of Criminology*, Translated by: Hamidreza Malek Mohammadi, Tehran: Mizan, Sixth Edition, 2016. (in Persian)
18. Zolali, Mohammad Reza, *Afghani Keshi*, Tehran: Peidayesh, First Edition, 2015. (in Persian)

Articles

19. Abbasi, Allah Karam; Mehboubeh Khorasani and Mahmoud Heydari, "Identity and migration in the novels of "Dal" (Mahmoud Golab Darrei) and A Sparrow from the East (Tawfiq Al-Hakim)", *Research in Comparative Literature*, Volume 10, Issue 3, 2020, pp: 61-79. (in Persian)
20. Bagheri, Shahla and Mansoureh Afghahi, "Cultural Policy and Human Rights of Afghan Immigrants in Iran", *Bi-Quarterly Journals of Demographic Studies*, Volume 6, Issue 1, 2020, pp: 195-229. (in Persian)
21. Dashab, Mehryar and Sa'eideh Mokhtar-Zadeh, "Supporting Women Against Sexual and Gender-Based Violence in the Crisis of European Refugee from the Perspective of the United Nations High Commissioner for Refugees", *Quarterly Journal of Public Law Research*, Volume 21, Issue 62, 2019, pp: 39-70. (in Persian)
22. Dirbaz, Marzieh, "Criminal Policy in the Novel of Mira", *Journal of Criminal Law Teachings*, Volume 18, Issue 21, 2021, pp: 105-140. (in Persian)
23. Gholami, Hossein and Mohsen Bayat, "Criminological Analysis of Alien Victimization", *Bi-Quarterly Journal of Criminal Law Research*, Volume 6, Issue 1, 2015, pp: 195-216. (in Persian)

24. Jan-Zadeh, Alireza, "Factors Influencing the Migration of Afghans to Iran", *Quarterly Journal of Politics*, Volume 50, Issue 4, 2020, pp: 1067-1092. (in Persian)
25. Mahzari, Faranak, Batoul Pakzad, Hassan Aalipour and Mojtaba Farah-Bakhsh, "Confronting Immigrant Delinquency in Iran's Criminal Policy: Haves and Shoulds", *Bi-Quarterly Journal of Islamic Jurisprudence and Law Studies*, Volume 14, Issue 29, 2022, pp: 277-314. (in Persian)
26. Mobaraki, Mohammad, Alireza Afshani and Soheila Kord Alivand, "Analyzing the Relationship between Social Commitment and Delinquency: A Comparative Study among High School Students in Khorramabad and Yazd", *Journal of Iranian Social Studies*, Volume 12, Issue 2, 2018, pp: 111-135. (in Persian)
27. Mousavi, Ommeh Farveh and Maryam Hosseini, "Post-Colonial Atmosphere in Afghan Immigration Literature; Case Study: "Green, Red and Blue Novel" by Aref Farman", *The Quarterly Journal of Contemporary Persian Literature*, Volume 10, Issue 2, 2020, pp: 401-422. (in Persian)
28. Muiznieks, Nils. "The Commissioner's Human Rights comments- 'Human Rights of Refugee and Migrant Women and Girls Need to be Better Protected'", 07/03/2016, Available at: <https://www.coe.int/nh/web/commissioner/-/human-rights-of-refugee-and-migrant-women-and-girlsneed-to-be-betterprotected?desktop=false> (Last Visited: 2017/12/20).
29. Najafi Abrand-Abadi, Ali Hossein, "From Criminology to Sociological Damage", *Legal Research Quarterly (Memorial of the Deceased Dr. Reza Nourbha)*, Issue 56, 2011, pp: 1015-1032. (in Persian)
30. Pratt, T. and J. Turanovic. "Lifestyle and Routine Activity Theories Revisited: The Importance of "Risk" to the Study of Victimization", *Victims and Offenders*, 2016, pp: 335-354.
31. Qa'edi, Mohammadreza and Alireza Golshani, "Content Analysis Method: from Quantity-Orientation to Quality-Orientation", *Journal of Psychological Methods and Models*, Volume 7, Issue 23, 2016, pp: 57-82. (in Persian)
32. Razavi-Fard, Behzad, Najmeh Nazari and Ali Molabeigi, "Analyzing the Content of the "Neighbors" Novel in the Field of Child Delinquency in the Light of Criminology Findings", *Journal of Criminal Law Teachings*, Volume 17, Issue 20, 2020, pp: 149-178. (in Persian)
33. Rostami, Hadi and Ali Molabeigi, "Criminological Reading of Sa'adi's Works (with Emphasis on Golestan and Bostan)", *Legal Research Quarterly*, Volume 20, Issue 77, 2017, pp: 229-263. (in Persian)
34. Rostami, Hadi and Ali Molabeigi, "The Exploitation of Child Victimization in the Director of School Story from the Perspective of Victimology", *Legal Research Quarterly*, Volume 23, Issue 89, 2020, pp: 323-344. (in Persian)
35. Rostami, Hadi and Ali Molabeigi, "The Cloudy Years Novel in the Light of Criminological Doctrines for Children and Teenagers", *Criminal Law Teachings*, Volume 15, Issue 16, 2018, pp: 91-120. (in Persian)
36. Rostami, Hadi and Sayyed Hassan Jafarian, "Discourse of Criminal Policy and Criminology on "the Last Day of a Convict" Novel", *Bi-Quarterly Journal of Criminal Law Research*, Volume 9, Issue 1, 2018, pp: 139-160. (in Persian)
37. Rostami, Hadi, Hassan Ali Mo'azen-Zadegan and Ali Molabeigi, "Intellectual Review of Bayhaqi History Case Study: Content Adaptation to Authoritarian Criminal Policy", *Bahar-e-Adab Magazine (Stylistics of Persian Poetry and Prose)*, Volume 13, Issue 6, 2020, PP 151-170. (in Persian)
38. Shaterian, Mohsen and Mahmoud Ganji-Pour, "The Impact of Afghan Immigration on the Social and Economic Conditions of Kashan City", *Journal of Urban Research and Planning*, Volume 1, Issue 3, 2010, PP 83-102. (in Persian)
39. Zolali, Mohammad Reza, "The Experience of Writing a Novel About Afghan Immigrant", *Journal of Copper Art Celebration*, Issue 16, 2020. (in Persian)

Thesis

40. Molabeigi, Ali, "Criminological Reading of Children in Contemporary Iranian Fiction; with Emphasis on Ali Ashraf Darvishian, Gholam Hossein Sa'edi, Sadegh Choubak and Ahmad Mahmoud", *Master's Thesis*, Allameh Tabataba'ei University, 2018.

Websites

41. Eight in the Morning, "In Which Provinces Is the Presence of Afghan Nationals Prohibited?", 2015, Available at: <https://8sobh.ir/fa/news/74015> (in Persian)
42. International Organization for Migration, 2019/01/09, Available at: www.iomtehran.net.
43. IRNA News Agency, "Most Criminal and Legal Cases from the Words of the Chief Justice of Kerman", 2014, Available at: <https://www.irna.ir/news/81213168> (in Persian)
44. Jam Jam News Agency, "A Different Look at the Life of Afghan Refugees in Iran", 2013, Available at: <https://jamejamonline.ir/fa/news/651257> (in Persian)
45. Mehr News Agency, "240 miles of Mexican border wall construction project completed", 2019, Available at: <https://www.mehrnews.com/news/4972518> (in Persian)

*This page is intentionally
left blank.*